

ECDC HELSEINFORMASJON

Informasjon om legionærsykdom for ledere for overnattingssteder

Ansvarsfraskrivelse: Denne brosjyren er kun for informasjonsformål. Kontakt de ansvarlige myndighetene i ditt land for landspesifikk veiledning eller lovgivning.

Hva er legionærsykdom?

Bakgrunn

Hvert år rapporteres det at mer enn 1 000 reisende blir smittet av legionærsykdom*. Imidlertid kan risikoen for å bli smittet av legionærsykdom på overnattingssteder reduseres. Denne brosjyren inneholder informasjon som er beregnet på eiere av eller ledere for overnattingssteder (f.eks. hoteller, leiligheter, campingplasser).

Hva er legionærsykdom?

Legionærsykdom er en alvorlig form for lungebetennelse som forårsakes av *Legionella*-bakterier. Omtrent 5–10 % av pasientene dør. Ikke alle som blir eksponert for *Legionella*, vil bli syke. Mennesker med underliggende sykdom, røykere og eldre har økt risiko for å bli syk av *Legionella*. Symptomene starter vanligvis mellom to og ti dager etter smitte, men i sjeldne tilfeller kan det ta inntil tre uker å utvikle symptomer.

Sykdommen starter vanligvis med feber, frysninger, hodepine og muskelverk. Deretter følger tørrhoste og pustevansker, som kan utvikle seg til alvorlig lungebetennelse. Om lag en tredel av pasientene får også oppkast og diaré, og om lag halvparten får symptomer på forvirring og delirium. De fleste pasientene må legges inn på sykehus og behandles med egnet antibiotika. Diagnosen fastsettes etter særskilte laboratorietester og stilles gjerne etter at den reisende har kommet hjem.

Hvordan smittes man av legionærsykdom?

Legionærsykdom smitter ved innånding av mikroskopiske vanndråper (aerosoler) som inneholder *Legionella*-bakterier. Bakteriene lever i vann og formerer seg kraftig under gunstige forhold, for eksempel ved stillestående vann i vannrør og andre vannanlegg når temperaturen er mellom 20 °C og 50 °C. Aerosoler med *Legionella* kan dannes for eksempel når man fyller vann i badekaret eller tar en dusj, i boblene som stiger gjennom vannet i massasjebad, samt i enkelte klimaanlegg.

* Det europeiske senter for forebygging av og kontroll med sykdommer. Legionærsykdom i Europa, 2014. Stockholm: ECDC, 2016. Tilgjengelig fra <http://ecdc.europa.eu/en/publications/Publications/legionnaires-disease-europe-2014.pdf>

Er overnattingsstedet smitekilden?

Hvis en person med legionærsykdom oppgir at han eller hun har bodd på et bestemt overnattingssted, betyr ikke det nødvendigvis at vedkommende er blitt smittet der. Smitten kan ha kommet fra en rekke ulike steder. Hvis det imidlertid oppstår to eller flere tilfeller på ett og samme overnattingssted, særlig innenfor et kort tidsrom, er det større sannsynlighet for at overnattingsstedet er smitekilden. Da haster det med å undersøke overnattingsstedet nærmere.

Som leder for et overnattingssted bør du være klar over faren for legionærsykdom og treffe tiltak for å redusere risikoen i størst mulig grad.

Hvor er risikoområdene på et overnattingssted?

Alle steder der vanddråper (aerosoler) kan dannes, er det risiko for smitte. Eksempler på slike steder er:

- Dusjer og vannkraner
- Massasje-/boblebad
- Kjøletårn og luftfuktere som brukes til luftkondisjonering
- Fontener, særlig innendørs
- Kjøledisker og andre innretninger med vanntilførsel
- Anlegg med slanger som brukes til vanning av planter

Hvor kan *Legionella*-bakterier overleve og formere seg?

- I vann ved temperaturer på mellom 20 °C og 50 °C
- I varmtvanns- og kaldtvannstanker eller sisterner
- I rør med lav eller ingen vanngjennomstrømning (herunder i værelser som ikke er i bruk)
- I slim (biofilm) og skitt på innsiden av rør og tanker
- På gummi og naturfibre i siler og pakninger
- I varmtvannsberedere og varmtvannstanker
- I kalkavsetninger og rust i rør, dusjer og kraner.

Disse forholdene fremmer veksten av *Legionella* og øker risikoen for at gjester og ansatte kan bli smittet.

Hvordan overvåker vi legionærsykdom?

Det europeiske overvåkingsnettverket for legionellainfeksjoner, ELDSNet, har ansvar for å overvåke legionærsykdom. Overvåkingen samordnes av Det europeiske senter for forebygging av og kontroll med sykdommer (ECDC). Nettverket består av epidemiologer og mikrobiologer som er utpekt av nasjonale offentlige helsemyndigheter i EU og mange land over hele verden. Nettverket deler informasjon mellom landene der folk har blitt syke, og landene der de kan ha pådratt seg smitten. Dette nettverket har også prosedyrer for å underrette turoperatører dersom det oppstår flere tilfeller på ett sted. Du kan redusere risikoen ved å ha en smittevernplan for *Legionella*.

Hva kan jeg som leder for et overnattingssted gjøre for å unngå at gjestene mine blir smittet av legionærsykdom?

Redusering av risiko: en 15-punkts plan for hvordan du kan redusere risikoen for *Legionella*-smitte

Det er mulig å redusere risikoen for legionærsykdom.

Hotelleiere og andre eiere av overnattingssteder anbefales å følge denne 15-punkts-planen for å redusere risikoen for *Legionella*-smitte:

1. Utpek en person som skal ha ansvar for å gjennomføre *Legionella*-kontroll.

2. Sørg for at vedkommende har tilstrekkelig opplæring og erfaring til å ivareta sin rolle på en ansvarlig måte, og sørg for at de øvrige ansatte vet hva de skal gjøre for å kontrollere *Legionella*.
3. Sørg for at varmtvannet er varmt og i sirkulasjon til enhver tid: 50 °C–60 °C (for varmt til at du klarer å holde hånden i vannet mer enn et par sekunder) gjennom hele varmtvannssystemet.
4. Sørg for at kaldtvannet er kaldt til enhver tid. Kaldtvannet skal holde en temperatur på under 20 °C gjennom hele systemet og ut til alle utløpspunkter (dette kan være vanskelig dersom omgivelsestemperaturen er høy, men man bør gjøre sitt ytterste for å sikre at kaldtvannet som kommer inn i anlegget og tankene, er så kaldt som overhodet mulig).
5. La alle kraner og dusjer i gjesterom og andre områder stå og renne i flere minutter slik at vannet får rent skikkelig gjennom (inntil det når temperaturene angitt i nr. 3 og 4) minst en gang i uken dersom værelsene står tomme, og alltid før nye gjester ankommer.
6. Sørg for å holde dusjhoder og kraner rene og fri for kalkavsetninger.
7. Rengjør og desinfiser kjøletårn og tilhørende rør som brukes i klimaanlegg regelmessig – minst to ganger i året.
8. Rengjør, tøm og desinfiser varmtvannsberedere (varmtvannskjeler) en gang i året.
9. Desinfiser varmtvannsanlegget med sterk klorklørning (50 mg/l) i 2–4 timer etter arbeid på anlegget og varmtvannsberederne og før starten på hver sesong.
10. Rengjør og desinfiser alle vannfiltre regelmessig etter produsentens anvisninger, minst en gang hver måned til hver tredje måned.
11. Inspiser vanntanker, kjøletårn og synlige rørdedninger hver måned. Sørg for at alle deksler/lokk er uskadede og sitter godt.
12. Inspiser innsiden av kaldtvannstanker minst en gang i året og desinfiser med klor (50 mg/l). Rengjør dersom det er avleiringer eller andre urenheter i tanken.
13. Ved modifikasjoner på anlegget eller nye installasjoner er det viktig at rørene ikke legges slik at vanngjennomstrømningen blir lav eller vannet blir stående helt i ro inne i røret. Anlegget må alltid desinfiseres etter at det er utført arbeid på det.
14. Dersom det finnes massasjebad (også kalt boblebad, jacuzzi, spabad), er det viktig å sikre at:
 - det kontinuerlig behandles med klor (2–3 mg/l) eller brom, og at nivåene og pH-verdien kontrolleres minst tre ganger om dagen,
 - minst halvparten av vannet skiftes ut hver dag,
 - sandfiltre tilbakespyles hver dag,
 - hele anlegget rengjøres og desinfiseres en gang per uke.
15. Før daglige registreringer av alle avlesinger i forbindelse med vannbehandling, for eksempel temperatur, pH-verdi og klorkonsentrasjon, og sørg for at lederen sjekker dette regelmessig.

Ytterligere råd om bestemte kontroller bør innhentes fra personer med fagekspertise. De kan gjennomføre en full risikovurdering av overnattingsstedet. De lokale offentlige helsemyndighetene kan gi deg ytterligere råd.

Testing for *Legionella*

Det er nyttig å teste miljøet for *Legionella*, men bare dersom det utføres av faglært personell som samtidig også vurderer vannanlegget. Videre bør vannprøver undersøkes av laboratorier som er akkreditert for testing for *Legionella* (f.eks. UKAS, ISSO, ACCREDIA eller tilsvarende nasjonale organer). En negativ test betyr ikke nødvendigvis at overnattingsstedet er fritt for *Legionella* eller at det ikke finnes noen risiko.

Hvor kan jeg finne mer informasjon?

På nettstedet til ELDSNet* finner du mer informasjon og en lenke til dokumentet "European technical guidelines for the prevention, control and investigation of infections caused by *Legionella* species, June 2017".

* <https://ecdc.europa.eu/en/about-us/partnerships-and-networks/disease-and-laboratory-networks/eldsnet>